

**Етимологічна інтерпретація
деяких мікротопонімів поліського села Липне¹
Юрій Громик (Луцьк, Україна)**

Summary

Etymological Interpretation of Some Microtoponyms of the Polissyan Village of Lypne

In the article the linguistic analysis of the structure, semantics and etymology of some microtoponyms of the village of Lypne, situated on the borderline of the western and central parts of Ukrainian Polissya, is performed. The heterogeneity of such names as to their origin, structure and semantics is stated. It is revealed that the local toponymy distinctly reflects the peculiarities of the dialects as well as the specificity of the landscape, the land colonization history and the relationship of the Polissyan population with other ethnoses.

Учені давно погодилися з тим, що комплексне вивчення Полісся буде неповним без дослідження місцевого топонімікону, який виразно відбиває релевантні особливості говірок, специфіку рельєфу, історію заселення краю, традиційну матеріальну та духовну культуру населення, зв'язки поліщуків із сусідніми етносами тощо. Особливо актуальним є лінгвістичний аналіз структури, семантики й етимології мікротопонімів, на які дуже багатий названий регіон, але які, на жаль, переважно не введені в науковий обіг. Предметом нашої уваги є деякі мікротопоніми села Липне, що розташоване на межі західної та центральної частин українського Полісся.

Биндра – назва болота. Має аналог на півночі Рівненського Полісся: *Биндра* – ліс [ОП, 152]. Назву *Биндра* В.П.Шульгач відносить до виразних балтизмів і тлумачить як таку, що утворена лексико-семантичним способом від лит. *beĩdrė* ‘спільний луг, спільне поле’ [ОП, 152]. Формально можливе зіставлення гелоніма з уживаною в говірці с. Сильно цього ж району лексемою *биндра* ‘дерев’яна заготовка для виготовлення спиць до колеса воза’ [Арк., I, 18], однак із огляду на брак мотиваційних засад така апеляція необов’язкова.

Густ’ривци / *Густ’ривца* – паралельні варіанти назви частини села (колись – хутора). У доступних нам джерелах структурно тотожні відповідники відсутні. Узнявши до уваги фонетичні особливості місцевої говірки (велику частотність протетичного [г] та рефлексію етимологічного [о] як [и] в наголошеному новозакритому складі), назву вважаємо результатом звукової модифікації початкового варіанта **Островьци* і розглядаємо як іменне утворення множинної форми (пор.: *Покл’ї то на тих Густ’ривцах пучули!*), похідне від псл. **Ostrovьсьь*, мотивованого відповідним апелятивом, словотвірно пов’язаним із псл. **ostrovь*. Підставою для відновлення праформ є слов’янські географічні терміни на зразок укр. поліськ. *ост’ров* ‘підвищення серед болота’ [Арк., II, 17], *ост’ров* ‘підвищене сухе місце на болоті’ [Ник., 1], *остр’ів* ‘острівок на річці, на болоті’ [Череп., 153] та ін. < псл. **ostrovь* ‘те, що обтікається, річковий острів’ [Шульгач, 197], укр. поліськ. *остр’овец’* ‘підвищене сухе місце на болоті’ [Ник., 1], *остр’івец’* ‘острівок на річці, на болоті’ [Череп., 153], рос. діал. *остр’овец’* ‘лісок серед луку’ [СРНГ, 24, 82] < псл. **ostrovьсьь* ‘невеликий острів’ [Шульгач, 198], пор. також топоніми укр. *Острів, Гострів, Гостров, Вістрів, Острови, Островець, Острівець*, біл. *Остров, Остроў, Острові*, рос. *Остров*, пол. *Ostrów, Ostrowiec* [Шульгач, 197 – 198]. Семантика залучених слов’янських апелятивів та специфіка рельєфу цієї місцевості дозволяє вважати, що назва **Островьци* закріплена була за поселенням на підвищених сухих місцях серед болотистого луку.

Стосовно оформлення варіанта *Густ’ривца* (див. також *Заўгол’ца*) варто вказати, що вживання флексії *-а* в формах називного відмінка множини іменників чоловічого роду – риса, типова для поліських говірок, пор. у місцевій говірці: *рука* ‘роки’, *мис’аца* ‘місяці’, *гулуца* ‘голоси’, *вичура* ‘вечори’ і т. ін. Вважається, що закінчення *-а* тут зумовлене

¹ Село Липне (місцеві варіанти назви – *Ліпни, Ліпн’і*) належить до Ківерцівського району Волинської області (Україна).

аналогією до колишніх форм називного відмінка двоїни і надає іменникам відтінку збірності [ГУММ, 102].

Дух'т'анка – назва сіножаті. Структурно тотожні відповідники в доступних нам джерелах невідомі. З урахуванням особливостей місцевої говірки може трактуватися як наслідок модифікації звукової структури початкового варіанта **Дег'тянька*, стосовно якого допускаємо існування праформи **Дег'тенька*, що, очевидно, відбиває онімізацію апелятива **deg'ten'ka* – похідного з суфіксом *-ька* від прикметника псл. **deg'ten'* (< псл. **deg'tь*), пор. рос. діал. *дегтя'ной* ‘призначений для дьогтю’, а також похідні із суфіксом *-ica* топоніми укр. *Дьогтяниця*, біл. *Дзегцяніца* [Шульгач, 71]. Реконструйований апелятив **deg'ten'ka* вважаємо географічним терміном, “болотяну” семантику якого дозволяє відновити слов'янська лексика з коренем **deg't'*- типу укр. поліськ. *дьог'тярка* ‘брудне водоймище з водою, схожою на дьоготь’ [Пура, 177], *д'ох'т'арка* ‘болото з іржавою водою’, *д'огот'* ‘іржаві скалки на болотній воді’ [Ник., 25 – 26] та ін. За таких обставин мікротопонім **Дег'тянька* як назва сіножаті на заболоченій низині – утворення з прозорою мотивацією.

Заў'гол'ци / Заў'гол'ца – паралельні варіанти назви поля (колись – хутора). Аналоги відсутні. Узявши до уваги особливості місцевої говірки, заголовні назви вважаємо результатом розвитку початкового варіанта **Зауг'льци* – лексикалізованої форми множини (пор.: *На тих Заў'гол'цах ма'зури жи'ли. А з Завгу'л'ец ву'на са'ма де н'риде!*) вихідного **Zaj'gьльсь*, організованого, на нашу думку, за архаїчною топонімною моделлю “префікс **Zaj* з просторовим значенням + іменник у називному відмінку”. Праформу **Zaj'gьльсь* кваліфікуємо як дериват від контактного топоніма **Qgьльсь*, мотивованого відповідним апелятивом. Підстави для відновлення вихідного **Qgьльсь / *j'gьльсь* вбачає М.Фасмер, який ойконім рос. *Узлич* та топонім рос. *Узлече поле* словотвірно пов'язує з незасвідченим старорос. **жгьльць* – назвою вигину Волги в колишній Ярославській губернії [Фасмер, IV, 145]. Реконструйований апелятив **j'gьльсь* – дериват на *-ьсь* від псл. **j'gьль*, ідентифікувати яке дозволяє слов'янська апелятивна лексика на зразок укр. діал. *вугол, ву'гол* ‘кут, ріг’, ‘ріг вулиці’, ‘частина села’ [Грінч., I, 258]. Щоправда, стосовно первісного ойконіма **Zaj'gьльсь* не виключена можливість онімізації апелятива **zaj'gьльсь* – назви людини за місцем проживання.

Зак'руж:е – назва сіножаті. Аналоги в доступних нам джерелах відсутні. Наведена назва є результатом фонетичного розвитку вихідного варіанта **Закруж'є* і може бути зведена до праформи **Zakri'žьje*, що, ймовірно, засвідчує онімізацію відповідного апелятива. Реконструйоване **zakri'žьje* < **zakri'gьje* вважаємо префіксально-суфіксальним утворенням від географічного терміна псл. **kri'gь* ‘об'єкт округлої форми’ [Шульгач, 138].

Зам'ош:е – назва лісу. У доступних нам джерелах відповідники відсутні. Як результат фонетичного розвитку вихідного **Зам'шьє* зводиться до праформи **Zam'šььje*, що постала лексико-семантичним шляхом на основі апелятива **zam'šььje* < **zam'xььje* – префіксально-суфіксального деривата від географічного терміна псл. **tьxь*, який, за припущенням В.П.Шульгача, “крім спільнослов'янського значення ‘мох’ ... функціонував (і функціонує) в значенні ‘болото’”, у зв'язку з чим дослідник наводить апелятиви укр. лівобережнополіськ. *мох* ‘мохове болото’, біл. діал. *мох* ‘болото’, рос. діал. *мох* ‘болото’ та засвідчені на Волині й Рівненщині гелоніми-атрибутивні словосполучення *Са'нів Мох, Яне'ків Мох, Двора'ків Мох, Гли'бокий Мох, Жи'дівський Мох* тощо [Шульгач, 176].

Кибло – назва водойми зі стоячою, прогнилою водою, куди викидають сміття та нечистоти. Аналоги невідомі. Семантично можливе зіставлення з пол. *kibel* ‘відро для нечистот’, ‘вбиральня’ [MSJP, 307], яке вважається запозиченням із німецької мови, пор. нім. *Kübel* ‘цебер, баддя’ [ЕСУМ, II, 428]. Структурно пол. *kibel*, нім. *Kübel* продовжують також лексеми на зразок укр. гуцул. *кібель, кибіль* ‘дерев'яне відро, яким витягують із криниці воду’ [ГГ, 93] та ін. У такому разі базовий апелятив **кибло* – наслідок переоформлення вихідного **кибел'* / **кибел* за зразком іменників середнього роду, пор. у тій же говірці: *кухро* ‘скриня для одягу’ відповідно до пол. *kufer* ‘скриня’ [MSJP, 368], нім. *Kóffer*, діал. *Kuffer* ‘скриня, чемодан’ [ЕСУМ, III, 164].

Ма'чулк'і – назва частини села (колись – хутора). За спостереженнями В.П.Шульгача, на Поліссі та суміжних землях мікротопоніми типу *Мачула, Мачули, Мочули, Мочулки* представлені надто продуктивно [Шульгач, 169]. Засвідчене найменування *Ма'чулк'і* є наслідком звукової модифікації первісного варіанта **Мочулькы* – іменного множинного утворення, похідного від топоніма **Мошыл'ка*, що постав як результат онімізації апелятива **мошыл'ка* – деривата від псл. **mošula* [Шульгач, 169]. Підставою для реконструкції відповідних апелятивів є слов'янська лексика з “болотяною” семантикою на зразок укр. західнополіськ. *ма'чула* ‘сажавка, заросла лозиною, комишем, де мочать коноплі, льон’, ‘заросла травою, лозняком сажалка, болотяна калюжа’, ‘кругле старорічище’, *ма'чулка* ‘струмок, де мочать коноплі’ [Пура, 179], *ма'чули* ‘болотяна трясовина’ [Арк., II, 308], східнополіськ. *мо'чула* ‘викопана яма, де мочать коноплі’ [Череп., 137], біл. діал. *ма'чула* ‘природна, заросла травою і верболозом сажавка, болотиста калюжа’, рос. діал. *мо'чула* ‘лико’, пол. діал. *moszula* ‘місце, де мочать льон’ [Шульгач, 169] та ін. З урахуванням значення залучених географічних термінів мотивація мікротопоніма **Мочулькы* як назви поселення на заболоченій низині видається цілком прозорою.

Муку'за – назва поля. Етимологічно неясна форма, яка не має аналогів у доступних нам джерелах. У зв'язку з тим, що ненаголошена фонема [o] в місцевій говірці реалізується, як правило, у звукові з вищою артикуляцією та виразнішою лабіалізацією [y], є підстави для відновлення вихідного варіанта **Моко'за*, який, щоправда, без спеціальної етимологічної процедури пояснити неможливо. Допускаємо існування праформи **Mokoza*, утвореної за архаїчною, нині скам'янілою моделлю “префікс **mo-* / **ma-* + корінь (іменник)”.

В.П.Шульгач зауважує, що префікси *mo-* / *ma-*, які в спеціальній літературі кваліфікуються як експресивні, без особливих труднощів вилучаються рідко, пор. укр. *зму'шуритися* ‘зменшитися, зіщулитися’ < *'шуритися*, рос. діал. *ма'нежный* ‘ніжний’ < *'нежный*, *му'тузить* ‘бити кого-небудь, що-небудь’ < *'тузить* ‘бити, лупцювати кулаками’ і под. [Шульгач, 19]. В ономастичній лексиці з затемненою мотивацією префікси *mo-* / *ma-*, стверджує учений, можна вичленити лише тоді, коли до аналізованого деривата знайдено семантично близьку безпрефіксну паралель. Для підтвердження сказаного наведено кілька прикладів: а) псл. **Mokьlda* / **tokьlda* // **Makьlda* / **takьlda* > антропонім **Моколда*, **Маколда*, **Маколдинь* > ойконім рос. *Маколдинцы*; стосовно кореневої морфемі наведено ойконім *Колдино* < антропонім **Колда* < псл. **Kьlda* / **kьlda*; б) псл. **Mokьlyga* / **tokьlyga* > антропонім **Моклыга* > ойконім рос. *Моклыгино*; стосовно кореневої морфемі наведено ойконіми *Клыгино*, *Клыгинская* < антропонім **Клыга* < псл. **Kьlyga* / **kьlyga*; на рівні апелятивної лексики зіставлено рос. діал. *мак'лыга* ‘продавець риби’, *мак'ло* ‘стегно’ < *к'лыги* ‘ноги (голі, брудні, худі)’ та ін. [Шульгач, 19 – 21].

У зв'язку з цим для правильного структурного членування праформи **Mokoza* важливе значення мають континуанти псл. **Kozьa* / **kozьa*, наприклад, гідроніми укр. *Коза*, похідне *Козка*, рос. *Коза*, похідні *Козка*, *Козиха*, *Козица*, пол. *Коза*, похідне *Kozica*, реконструкція внутрішньої форми яких “з апеляцією до *ко'за* ‘назва тварини’ не завжди обов'язкова з огляду на мінімум мотиваційних засад” [Шульгач, 128]. Семантична палітра апелятивного **koza*, підкреслює В.П.Шульгач, досить багата: укр. *ко'за* ‘огріх при косінні’, ‘пропуск при політні’, ‘складені в купу тонкі гілки’, ‘уявна страхітлива істота’, біл. *ка'за*, *ко'за* ‘кільце, яким з'єднується шийка коси і кісся’, ‘залишок трави при косінні’, ‘маленькі санки’, ‘хвостик у гарбуза’, ‘засохлий бруд у нозі’, ‘жердка, якою притискають солому’, ‘милиця, костур’, ‘худя низька жінка’, пол. *koza* ‘заплічні носилки’, ‘дерев'яний плуг’, ‘борона з дерев'яними зубами’ та ін., однак такий набір значень логічно зводиться до стрижневого ‘бути нерівним (опуклим, кривим, розчепірим, завивистим, скрученим)’, яке прослідковується й у деномінативних дієсловах типу укр. західнополіськ. *ско'зубытыс'* ‘згорбитися, погнути’, рос. діал. *за'козлытыс'* ‘загордитися’, *ску'кожытыс'* ‘скорчитися’ і под. [Шульгач, 128 – 129]. Відповідно весь реєстр наведеної апелятивної лексики з основою **koz-* дослідник зводить до і.е. **keǵ-* ‘гнути’ (**koz-* відбиває сильний ступінь кореневого вокалізму *o*-ряду), справедливо зауважуючи, що “розглядати наведену лексику як вторинну

стосовно семантики до *коза* ‘назва тварини’ ... недоцільно”, а “значення, пов’язане з кривизною, нерівністю, звивистістю тощо могло бути логічно перенесеним у сферу гідронімії (оронімії), оскільки подібна мотиваційна ознака є однією з універсальних для цих класів онімів” [Шульгач, 129].

Достовірність пояснення праформи **Mokoza* як архаїчної структури, організованої за схемою “префікс **mo-* + корінь **koz-* < і.е. **keĝ-* ‘гнути’”, підтверджують спостереження О.І.Ліади, який, відзначаючи особливий характер валентності преформанта **mo-* / **ma-*, зауважує, що він приєднувався до основ, корені яких приховують диференційні ознаки типу ‘крутити’, ‘різати’, ‘гнути’ [Ліади, 64].

Нирич:е – назва лісу. В інших відомих нам джерелах такий варіант не згадується. Для успішного етимологізування мікротопоніма важливо відновити його первісну форму. З урахуванням регулярного для місцевої говірки обниження артикуляції ненаголошеного [e] до [и] та можливої рефлексії етимологічного [ě] в наголошеній позиції після [p] як [и] можливе відновлення варіанта **Нерѣчье*, який може реконструюватися як **Nerěčъje*. Є підстави для реконструкції й відповідного апелятива – негаційного за структурою географічного терміна **nerěčъje* < **nerěkyje*, базовою основою якого виступає іменник псл. **rěka*. Відновлене **nerěčъje* – збірне за формою ім’я, що могло мати значення ‘місцевість, де нема (великої) річки’. Таке структурне членування назви певною мірою підтримують засвідчені на правобережному Поліссі споріднені гідроніми *Неріч*, *Нерич*, стосовно яких О.П.Карпенко допускає існування псл. **nerěčъ* < **nerěkyjъ* [Карпенко, 140].

Можливе інше тлумачення аналізованої назви. Зі слов’янської апелятивної лексики, яка могла мотивувати наведений топонім, можна вказати засвідчені в говірках Чернігівсько-Сумського та Прип’ятського Полісся географічні терміни *нєреча*, *мєреча*, *мєреч* ‘густа лісова зарість’, ‘густий чагарник у болотяній низовині’ [Череп., 132, 140], *мєреч* ‘гушавина’ [ТС, 3, 76], які співвідносяться з біл. діал. *мярэча* ‘лісові зарості, крізь які важко пройти’ [ЭСБМ, 7, 148], рос. діал. *мєречь*, *мєрєча* ‘болото’, ‘в’язке болотяне місце’ [СРНГ, 18, 116] та ін. Наведені лексеми, вважає О.П.Карпенко, відкривають перспективи для відновлення псл. **merča*, **merčъ* < **merkja*, **merkъjъ* < і.е. **mer-* ‘вмирати; темний’ [Карп., 74]. Щодо заступлення початкового губного [m] дентальним [n] дослідниця наводить кілька прикладів із говірок правобережного Полісся: *мєздра* / *н’єздра* ‘м’яка підкірна оболонка дерева’, *мєрва* / *нєрва* ‘земля, розм’якшена водою’ [Карп., 69]. У такому разі можливе відновлення втраченого апелятива **мєречье* > **нєречье*, який разом із зафіксованою у східнополіському говорі структурою *мярэчча* ‘густа лісова зарість’, ‘густий чагарник у болотяній низовині’ [Череп., 132] та біл. діал. *мірэчча*, *мярэчча* ‘непрохідне болото’, ‘непрохідне місце’ [ЭСБМ, 7, 148] етимологічно сягає збірного імені **merčъje* < **merkъje*.

Пєрейма – назва річки та сіножати біля неї. Часто фіксований на Поліссі аналог *Пєрейма* В.П.Шульгач зводить до псл. **Perjъma*, а реконструйований апелятив псл. **perjъma* з загальним значенням ‘те, що з’єднує, злучає’ пояснює як девербатив від **perjъmĭ*, **peręti* [Шульгач, 205]. Континуантами праформи **perjъma* трактуються укр. *пєрейма* ‘перехоплення’, ‘переймання молодих із метою домогтися частування’ [Грінч., III, 119], бойків. *пєрейма* ‘затримка’, ‘перерва’ [Он., II, 50], рос. діал. *пєрейма* ‘перешийок між двома озерами’ [СРНГ, 26, 113], ‘протока’, ‘вузький рукав без течії, який з’єднує два озера’, ‘перешийок між двома озерами’, пол. *przejma* ‘вузька смуга води між двома озерами, тіщина’ [Шульгач, 205].

Пє’гурка / **Пє’гурка** – паралельні варіанти назви частини села. Відповідники невідомі. Мікротопонім вважаємо результатом лексикалізації та подальшої деетимологізації запозиченого з польської мови атрибутивного словосполучення *Psia Górką*, в основі якого – апелятив пол. *górką* ‘гірка, невелике підвищення, пагорб’ та узгоджений із ним присвійний прикметник пол. *psi* ‘собачий’, ужитий, очевидно, в переносному значенні подібно до пол. *psi czas*, *psia pogoda* ‘непогода, кепська погода’, *psie życie* ‘погане, злиденне життя’ [MSJP, 759]. У такому разі найменування *Psia Górką* відбивало специфіку рельєфу цієї місцевості і

первісно було закріплене за незначним підвищенням серед надто заболоченої низини, через яке навесні, восени, а в дощову погоду навіть улітку важко було проїхати.

Пу^дишча – назва поля. Аналоги в доступних нам джерелах відсутні. З урахуванням традиційного для говірки підвищення артикуляції та посилення лабіалізації ненаголошеного [o] мікротопонім Пу^дишча вважаємо результатом модифікації звукової структури вихідного варіанта *Подишча, який, очевидно, варто трактувати як множинне за формою утворення, похідне від праформи *Podišče, що виникла в результаті онімізації апелятива *podišče, підставою для відновлення якого є, наприклад, укр. західнополіськ. пу^дишче ‘підстилка з гілляччя під стіг сіна’ [Арк., II, 100], пор. також дериват із функціонально рівнозначним суфіксом укр. західнополіськ. ^дподыско ‘основа стogu’ [Кулік, 87]. Відновлене *podišče за допомогою суфікса -išče, який “в праслов’янській мові вживався, як правило, для творення поміна loci від іменних або дієслівних основ” [Шульгач, 109], утворене від загального імені псл. *rodь ‘основа’ [Фасмер, III, 295], що широко засвідчене в слов’янській апелятивній лексиці, пор. укр. під ‘низина’, ‘основа чого-небудь, наприклад, стogu’ [Грінч., III, 158], поліськ. п^д ‘черінь печі’, ‘долівка в хаті’ [Лис., 179 – 180], под ‘дно вулика’, ‘настил із дощок під вулик’ [ДСБ, 171] та ін.

Пут^круглиця – назва болота. Структурно тотожні відповідники відсутні. Гелонім Пут^круглиця з урахуванням регулярних для місцевої говірки звукових модифікацій (монофтонг [y] як рефлекс давнього [o] в префіксі пуд- < *подь-, асиміляція за глухістю в групі приголосних на межі префіксальної і кореневої морфем та послідовна депалаталізація історичного [ц’]) може бути зведений до початкового варіанта *Подькруглиця, що уможливило реконструкцію праформи *Podьkriglica – деривата від контактного топоніма псл. *Kriglica, який, очевидно, виражав указівку на конфігурацію об’єкта, пор. слов’янські топоніми укр. К^рруглиця, біл. К^рруглиця, рос. К^рруглиця та ін. [Шульгач, 137]. Наявність слов’янських географічних термінів на зразок біл. діал. к^рруглиця ‘ділянка поля круглої форми’ дає підстави для реконструкції відповідного апелятива псл. *kriglica, похідного від прикметника псл. *krigль ‘круглий’ < псл. *krigь [Шульгач, 137]. У такому разі назва *Podьkriglica представляє архаїчну топонімну модель “префікс *Podь із просторовим значенням + іменник у називному відмінку”.

Степчишча – назва поля. Аналоги в доступних нам джерелах відсутні. Стосовно реалізації основи Степ- пор. укр. топоніми Степка, Степок, Степки та ін. [Шульгач, 264]. Наведений мікротопонім – приклад множинного утворення (пор.: В ми^не ^сороку на С^тепчишчах ^йід^не ^жито) вихідної форми на -ишче. Реконструйоване *Stьpьčišče утворене лексико-семантичним способом від реально не засвідченого базового апелятива *stьpьčišče < *stьpьkišče – деривата від *stьpьka, словотвірно пов’язаного з псл. *stьpь, *stьpь, *stьpa < i.e. *step- [Шульгач, 264]. Основа *stьpь- маніфестована укр. загальнолуж. *stena*, укр. діал. *stena* ‘скеля, гора’ [Марус., 250], бойків. *stena* ‘провалля’ [Он., 2, 252], рос. загальнолуж. *stень*, рос. діал. *stенка* ‘околиця’, кашуб. *vistepka* ‘острів’ [Шульгач, 264 – 265]. Відновлюючи псл. *stьpь, В.О.Меркулова окреслює його значення як ‘спина’, ‘підвищення’ [Мерк., 91]. В.П.Шульгач зазначає, що “коло значень наведеної апелятивної лексики логічно зводиться до стержневого ‘нерівність, опуклість’ → ‘предмет (об’єкт) відповідної форми’” [Шульгач, 258]. Це дозволяє кваліфікувати назву *Степчишча як таку, що підкреслює специфіку рельєфу.

Стун^ниж:а / Стун^н’иж:а – паралельні варіанти назви поля. Правильне структурне членування мікротопоніма можливе при зіставленні його із зафіксованими на півночі Рівненського Полісся однокореневими назвами Сто^днога, Сто^дноги [Шульгач, 274] та врахуванні відбитих у його структурі фонетичних особливостей місцевої говірки, зокрема рефлексії етимологічного [o] в наголошеному новозакритому складі як [и], рідко – як [і], підвищення артикуляції та посилення лабіалізації ненаголошеного [o] до [y], а також ствердіння історично палатальних шиплячих. У такому разі заголовну назву Стун^ниж:а / Стун^н’иж:а кваліфікуємо як множинне утворення (пор.: Му^йе бур^дк’і на Стун^ниж:ах так і ни^сапани. В^кочи ти вви^нув с тих Стун^н’иж при^ти?) від початкового *Сътоножьє, що дає

підстави для реконструкції праформи **S̥tonožьje*. Відновлене **S̥tonožьje*, очевидно, постало лексико-семантичним шляхом на основі апелятива **s̥tonožьje* < **s̥tonogьje* – збірного за формою деривата на *-ьje* від композитного загального імені псл. **s̥tonogь* чи **s̥tonoga*, яке на рівні апелятивної лексики маніфестоване укр. *сто^оніг*, *сто^онога* ‘мокриця, дрібна ракоподібна тварина, яка живе в темних вологих місцях’ [Грінч., IV, 209], поліськ. *сто^онох* ‘стонога стінна, мокриця польова’ [Арк., II, 176], *сто^онога* ‘мокриця’ [ДСБ, 217], *сто^он^лг*, *сто^оножка* ‘мокриця’ [Лис., 205].

Зауважимо також, що слов’янські композитні назви типу укр. *Стохід*, *Стонога*, *Стоноги*, *Стоколос*, *Сто могил* із першим компонентом **S̥to-*, вжитим у значенні ‘багато’, В.П.Шульгач розцінює як “архаїчні утворення, які відображають давні позначення певної кількості, а не конкретне число (*сто*) об’єктів” [Шульгач, 274].

¹Чучани – назва поля. Етимологічно неясна форма. Структурно тотожні аналоги відсутні. Досліджувану назву, очевидно, варто розглядати як префіксальне утворення в єдиному контексті з топонімами укр. *Чанець*, *Чанок*, біл. *Чана*, *Чанка*, *Чапінка*, рос. *Чанки* [Карпенко, 199]. Префікс *чу-* представлено в укр. західнополіськ. *¹чучырыпок* ‘яйце з надто тонкою шкаралупою’, ‘перен. знесилена, хвора людина’ [Климчук, 76], ‘яйце без шкаралупи’ [ДСБ, 256] < *чу-чырыпок*, рос. діал. *чу^ббухнуть* ‘бухнутися, важко, з глухим звуком упасти’ < *чу-бухнуть*, *чу^ббухать* ‘бити поклони’ < *чу-бухать* [Фасмер, IV, 376] і т. ін. Семантику основи *-чан-* допоможуть окреслити слов’янські загальні імена на зразок укр. діал. *¹чанавка* ‘різновид рибальської сіті’ [Грінч., IV, 444], західнополіськ. *¹чанель* ‘щабель у драбині’ [Арк., II, 246], а особливо біл. діал. *ча^нпа*, *ча^нпы*, *чап^нна* ‘місця в річці або озері, де на дні багато сукуватих дерев, колод, корчів, каміння і де водиться риба’, *ча^нпыжнік* ‘ліс або хмизняк, який погано росте; коряжистий ліс’, *ча^нола* ‘два бруси, з’єднані в горішній частині пуд кутом, на яких тримається стеля’, рос. діал. *чань* ‘ущелина, прогалина в основі, при тканні’, *ча^нпыж*, *ча^нпыжнік* ‘непрохідна хаща, хащі з живоплоту’ [Карпенко, 199] та ін. Наведена іменна лексика продовжує основні значення дієслова псл. **čarati* < і.е. **(s)kēp-* ‘хапати, чіпляти’, континуантами якого є укр. діал. *¹чанати* ‘іти, повільно човгати’, ‘рвати, обривати плоди з дерева’ [Грінч., IV, 444], поліськ. *ча^н’іти* ‘стирчати, довго і настирно чекати’, буковин. *ча^н’іти*, *чи^н’іти* ‘стирчати’ [Карпенко, 199], бойків. *ча^нпати* ‘зачепити’, ‘нависнути (про хмари)’, ‘стирчати’, ‘глибоко сидіти’, ‘чигати’, ‘чатувати’ [Он., II, 362] та ін.

У зв’язку зі сказаним назву *¹Чучани* трактуємо як множинне за формою утворення, похідне від праформ **Čiсара* або **Čiсарь*, що постали лексико-семантичним шляхом на основі апелятивів **čiсара* або **čiсарь*, у структурі яких *či-* – префікс, а сегмент *-сар-* – коренева морфема, словотвірно пов’язана з дієсловом псл. **čarati* й активно репрезентована у слов’янській апелятивній лексиці. На жаль, семантична розгалуженість лексем із коренем *-чан-* у сучасних східнослов’янських мовах утруднює відновлення первісного значення реконструйованих апелятивів **čiсара* або **čiсарь*. Через те, що заголовна назва закріплена за полем, давніше порослим густим чагарником, припускаємо, що семантична структура відновлених праформ включала сему ‘місце, де важко пройти’.

¹Шишини – назва лісу. Аналоги невідомі. Структура мікротопоніма стає зрозумілою в результаті її зіставлення з однокореновими топонімами *Шии*, *¹Шиша*, *¹Шишика*, *¹Шишила*, в яких В.П.Шульгач виділяє кореневе *Шии-*, що продовжує спільнослов’янську іменну основу **šiš-* ‘що-небудь опукле, здуте, округле’ [Шульгач, 289]. Реконструкцію праоснови **šiš-* уможливило слов’янська апелятивна лексика на зразок укр. західнополіськ. *¹шишика* ‘нижня частина веретена’, ‘горбок на голові оленя в тому місці, де були роги’, ‘малий відросток на голові козла’, ‘гілка, яку застромлювали в коровай для прикраси’, *ши^шшан* ‘стусан’, *ши^шшак* ‘потилиця’ [Арк., II, 266], *шышак* ‘гуля’, ‘кетяг’ [ДСБ, 267], східнословобожан. *ши^шшак* ‘твердий наріст на тілі’, *¹шишика* ‘кадик, невеликий виступ на шиї чоловіків’ [СУСГ, 226], біл. діал. *шыш* ‘вертлява, непосидюча людина’, *шышак* ‘підліток, людина малого зросту’, *шышакі* ‘потовщення на прядиві’ [СБГ, 5, 535 – 536], рос. діал. *шиш* ‘гостроверха купа, насип, будівля’, ‘копиця сіна’, ‘дуля’, *шишика* ‘гулька, пухир, горбина, наріст, пухлина’, *шишуля*, *шишуга* ‘гірка або верх гори’ [Даль, IV, 636 – 637] та ін.

Назву *Шишини* трактуємо як множинне утворення, що є закономірним для місцевої говірки фонетичним варіантом вихідного **Шишени* і сягає праформи **šišenъ*, яка засвідчує онімізацію ад'єктива **šišenъ* – деривата на *-en-* від псл. **šiš-*. На користь реконструйованого **šišenъ* указують похідні від нього дієслова *виш/шеним'*, *пруши/шеним'*, *бши/шеним'* 'покалічити, пошкодити', які функціонують у місцевій говірці, пор.: *Пруши/шенила на йур'жави дз'вах/руку. Виш/шенив/ногу і ни уг'ледив у/кочи.*

Широкий семантичний спектр залученої лексики дозволяє зробити припущення, що в назві **Шишени* відбито особливість місцевого рельєфу.

Лінгвістичний аналіз мікротопонімів поліського села Липне дає змогу констатувати неоднорідність таких назв відповідно до їх походження, структури, семантики.

Список скорочень назв джерел

- Арк.** – Аркушин Г.Л. Словник західнополіських говірок: У двох томах. – Луцьк: Вежа, 2000.
- ГГ** – Гуцульські говірки. Короткий словник. – Львів, 1997. – 232 с.
- Грінч.** – Грінченко Б.Д. Словарь української мови. – Т. 1 – 4. – К.: Наукова думка, 1996 – 1997.
- Даль** – Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. – Т. 1 – 4. – М.
- ДСБ** – Дьялектны слоўнік Брэстчыны. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – 294 с.
- ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови: В семи томах. – Томи 1 – 3. – К.: Наукова думка, 1982–1989.
- Гліаді** – Гліаді О.І. Етимологічне гніздо з коренем **ver-* у праслов'янській мові. – Кіровоград: ДЛАУ, 2001. – 162 с.
- ГУММ** – Історія української мови: Морфологія. – К.: Наукова думка, 1979. – 540 с.
- Карп.** – Карпенко О.П. Східнослов'янське *мерéch / мерéча* // *Linguistika slavika*. – К.: Кий, 2002. – С. 69 – 74.
- Карпенко** – Карпенко О.П. Гідронімікон Центрального Полісся. – К.: Кий, 2003. – 317 с.
- Климчук** – Климчук Ф.Д. Специфическая лексика Дрогичинского Полесья // *Лексика Полесья: Материалы для полесского диалектного словаря*. – Москва: Наука, 1968. – С. 20 – 78.
- Кулік** – Кулік П.І. Матчына слова // *Жывое наша слова*. – Мн.: Беларуская навука, 2001. – С. 78 – 91.
- Лис.** – Лисенко П.С. Словник поліських говорів. – К.: Наукова думка, 1974. – 259 с.
- Марус.** – Марусенко Т.А. Материалы к словарю украинских географических апелятивов // *Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика)*. – М., 1968. – С. 206 – 255.
- Мерк.** – Меркулова В.А. Заметки по истории и этимологии слов // *Этимология 1968*. – М., 1971. – С. 86 – 91.
- Ник.** – Никончук М.В. Лексичний атлас правобережного Полісся. – Київ – Житомир, 1994. – 200 к.
- Он.** – Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. – Частина 1, 2. – К.: Наукова думка, 1984.
- ОП** – Ономастика Полісся. – К., 1999. – 234 с.
- Пура** – Пура Я.О. Діалектна географічна термінологія у потамонімах надгориння, середнього надстир'я і верхнього надствижжя // *Структурні рівні українських говорів*. – К.: Наукова думка, 1985. – С. 176 – 181.
- СБГ** – Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча: У пяці тамах. – Мн.: Навука і тэхніка, 1979 – 1986.
- СРНГ** – Словарь русских народных говоров. – Вып.1 – 26. – Ленинград: Наука, 1965 – 1991.
- СУСГ** – Словник українських східнослобожанських говірок. – Луганськ, 2002. – 234 с.
- ТС** – Тураўскі слоўнік: Ў пяці тамах / Складальнікі А.А.Крывіцкі і інш. – Мн.: Навука і тэхніка, 1982.
- Фасмер** – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В четырех томах. – Москва: Прогресс, 1964–1973.

- Череп.** – Черепанова Е.А. Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья. – Сумы, 1984. – 176 с.
- Шульгач** – Шульгач В.П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції). – К., 1998. – 368 с.
- ЭСБМ** – Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. – Т. 1 – 6. – Мн.: Навука і тэхніка, 1978 – 1990.
- MSJP** – Mały słownik języka polskiego. – Warszawa: PWN, 1999. – 1181 с.